

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Luvuissa 5.2.2.3 ja 5.2.2.4 arvioidaan Ruotsin kokemusten perusteella, että jonkin asteinen tasapuolisen kilpailun häiriintyminen on todennäköistä. Kun esitysluonnoksessakin osataan jo ennakoida riski, joka tulee nostamaan loputtoman keskustelun kilpailun vääristymisestä X Oy:n haitaksi, niin ehkä jo valmisteluvaiheessa kannattaisi kartoittaa ratkaisuja, joiden avulla kilpailu häiriintyisi mahdollisimman vähän. Esimerkiksi siivousala on kilpailtu markkina. Toisaalta alalla on jatkuva työvoimapula, koska työajat ja työn raskaus eivät houkuttele.

Yhtiön hinnoittelun on oltava markkinaehtoista, mutta osatyökykyisten työpanos ei ole välttämättä samassa suhteessa kilpailukykyistä, esimerkkinä palvelun tuottamiseen käytetty aika, sillä osatyökykyisille tulisi sallia tehdä työnsä omaan tahtiin. Kohderyhmän/ryhmien valmiudet ja palvelutarpeet tulisi selvittää tarkkaan ensin.

Esityksessä mainitut "pistemäiset kilpailuhaitat" ovat mahdollisia. Kun ne tulevat julkiseen keskusteluun, siitä on haittaa X Oy:lle ja sen kautta mahdollisesti myös työllistyville osatyökykyisille. Kun julkinen keskustelu pääsee esim. somessa käyntiin, sitä ei enää siinä vaiheessa oikaista vetoamalla "vastuulliseen toimintatapaan".

Olennaista onkin mille toimialoille yritys suuntaa toimintansa, toivottavasti muillekin kuin siivous- ja palvelualoille. Näillä toimialoilla on kilpailua ja sen myötä hinnan merkitys korostuu. Nimettävän neuvottelukunnan tehtävänä on seurata, ettei yritys vääristä kilpailua.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

3 §:n mukaan TE-toimisto päättää X Oy:n palvelukseen ehdolle asetettavista osatyökykyisistä henkilöistä ja TEM:n asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä osoitettavista osatyökykyistä henkilöistä ja heidän valintamenettelystään. Koska ohjaus keskitetään yhteen TE-toimistoon ja muut toimijat (mm. kuntakokeilut) voivat tehdä TE-toimistoille ehdotuksia osoitettavista henkilöistä, osoittamisen kriteerien tulee olla kaikille osapuolille selkeitä. Ongelmana tässä on, että osatyökykyisen määritelmää ei ole missään lainsäädännössä selkeästi määritelty, joten toimijat tulkitsevat osatyökykyisyyttä eri tavoin.

Työmarkkinoiden kysyntäerot tulisi huomioida, sillä kysyntä on jo määrällisesti erilaista Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa kuin Itä-Suomessa. Alueilla, joilla välimatkat ovat pitkiä, toimivat kulkuyhteydet puuttuvat ja mahdollisia palvelujen ostajia on vähemmän, välittäjäfirman toiminta on haasteellisempaa kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja Varsinais-Suomessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Osatyökykyisten ohjauksesta vastaava keskitetty TE-toimisto ja toiminta-alueet päätetään myöhemmin TEM:n asetuksella. Onko tarkoituksenmukaista keskittää ohjaus vain yhteen TE-toimistoon, vai pitäisikö ohjausta tehdä kaikilla valituilla toiminta-alueilla? Esityksen mukaan osatyökykyisten osoituspäätöksiä X Oy:n palvelukseen tekevällä TE-toimistolla tulisi olla tieto markkinoiden kysyntätilanteesta, joten sen olisi keskusteltava säännöllisesti ja yleisellä tasolla X Oy:n edustajien kanssa markkinoiden kokonaistilanteesta, henkilöstön määrän ja suuntautumisen tarpeista ja tarjolla olevista työpaikoista. Valittavilla toiminta-alueilla olisi tietoa markkinoiden kysyntätilanteesta varmasti paremmin kuin yhdellä TE-toimistolla.

Työnhakijakohderyhmä huomioiden olisi myös erittäin tarkoituksenmukaista, että sekä TE-viranomaisen tekemä ohjaustyö että X Oy:n toiminta perustuisi kasvokkain tapahtuvaan lähipalveluun.

Koska TE-toimistot ovat luonteeltaan osa aluehallintoa ja edustavat alueellista työmarkkinatuntemusta, voisi olla tarkoituksenmukaisempaa sijoittaa ohjaustoiminto joko uuden vai olemassa olevan valtakunnallisen toimijan/viraston vastuulle.

Esityksen mukaan X Oy voisi työllistää TE-toimiston sille osoittamia työhön halukkaita työttömiä työnhakijoita, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Tämän lisäksi edellytettäisiin viimesijaisuutta, eli sitä, että näiden henkilöiden osalta olisi ilmeistä, ettei työllistyminen muulle työnantajalle olisi mahdollista. Epäselväksi esityksestä jää se, onko ennen osoittamista myös TYP-palvelun ja kuntouttava työtoiminnan palvelun avulla työllistymistä tuettava.

Esityksen mukaan työllisyyden kokeilukuntien viranomaiset, kuntien sosiaaliviranomaiset ja Kansaneläkelaitos voisivat ohjata henkilöitä hakeutumaan alueensa TE-toimiston palveluihin sen arvioimiseksi, onko heidän mahdollista tulla osoitetuksi X Oy:lle työllistettäväksi. Esityksestä ei käy ilmi, tekeekö keskitetty TE-toimisto osoittamispäätöksen edellä mainittujen tahojen lausuntojen perusteella vai arvioiko se asiakkaan palvelutarpeen uudelleen.

Jotta yhtiö voi rekrytoida osatyökykyisen TE-toimiston ehdottamista henkilöistä, hänen tulee olla julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun laissa tarkoitettu työtön työnhakija. Ilmoittautuuko henkilö työnhakijaksi vain tullakseen osoitetuksi X Oy:lle? Työnhakijaksi ilmoittautuminen vain tästä syystä olisi tarpeeton kuorma työnhakijoiden palveluprosesseille, esimerkiksi ns. pohjoismaisen työvoimapalvelun mukaisen alkuhaastattelun järjestämisen näkökulmasta.

Esityksessä ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota siihen, että vaikeimmin työllistyvät osatyökykyiset ovat käytännössä kuntakokeilujen kohderyhmää. TE-toimisto on ohjannut asiakkaan kuntakokeiluun ja kunta ohjaa vaikeasti työllistyvän osatyökykyisen asiakkaan takaisin TE-toimistolle, joka päättää ohjaamisen yritykseen. Toimintamalli on myös erikoinen siihen nähden, että hallituksen tahtotila on siirtää TE-palvelut kuntien vastuulle. Myös asiakasnäkökulmasta prosessi voisi mennä sujuvammin. Esityksessä voisi selventää, voiko TE-toimisto oma-aloitteisesti ohjata kuntien vastuulla olevia työnhakijoita X Oy:lle (onko TE-toimistolla tällaista toimivaltaa ohi kuntakokeilun?).

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

Välittäjä Oy, Osaava Oy, Välityö Oy, Jobia Oy, Intervalia Oy, Välityömarkkina Oy, Työperhe Oy, (Väli)Työheimo Oy.

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Esityksessä ei ole otettu kantaa hyvinvointialueiden perustamiseen 2023 alusta alkaen eikä niiden rooliin suhteessa perustettavaan yritykseen.

Pyylampi Ville
KEHA-keskus